

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

<i>Стоян Анна Василівна</i> ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СТАНДАРТІВ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ	80
---	----

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ГРАНІ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

<i>Завальнюк Володимир Васильович</i> ВПЛИВ ЮРИДИЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	83
<i>Мельничук Ольга Степанівна</i> СУЧАСНА ПРАВОВА ДОКТРИНА: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ.	85
<i>Антошина Ірина Володимирівна, Завальнюк Ірина Володимирівна</i> ПРАВО ТА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ.	88
<i>Кобко-Одарій Вікторія Сергіївна</i> ТИПОЛОГІЯ ПРАВОВОГО МЕНТАЛІТЕТУ.	89
<i>Ковбасюк Степан Валерійович</i> РІЗНОВИДИ ІНСТИТУЦІЙНОГО АНАЛІЗУ В МЕТОДОЛОГІЇ ДЕРЖАВОЗНАВСТВА	92
<i>Кормич Анатолій Іванович</i> ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	94
<i>Кравченко Сергій Петрович</i> НАЦІОНАЛЬНА ПРАВОВА СИСТЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ВИМІРИ.	96
<i>Личко Валерія Сергіївна</i> ТЕХНОЛОГІЇ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ТА ВІДКРИТІ БАЗИ ДАНИХ ЯК РЕСУРСИ ПРАВНИЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	99
<i>Рязанов Михайло Юрійович</i> СПАДКОЄМНІСТЬ І ПРАВОВА СПАДЩИНА: ЗВ'ЯЗОК У РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ	101
<i>Тищенко Юлія Валеріївна</i> ПРАВОВИЙ МІФ ЯК ФЕНОМЕН МЕДІАКУЛЬТУРИ	103
<i>Чувакова Ганна Михайлівна</i> АСПЕКТИ ТА КРИТЕРІЇ ДЕФЕКТНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ	106
<i>Іванчук Віра Євстафіївна</i> НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ПРАВОВОГО МОНІТОРИНГУ В СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ	108
<i>Березневич Вікторія Олександрівна</i> МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	110
<i>Грунь Олександр В'ячеславович</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ	112
<i>Губніцька Валентина Віталіївна</i> ЕВОЛЮЦІЯ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ: ВІД НАРОДНИХ РУХІВ ДО СУЧАСНИХ ІНСТИТУТІВ	114
<i>Дараган Євген Олександрович</i> ДО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ КОДИФІКАЦІЇ	116
<i>Лисак Станіслав-Юрій Юрійович</i> ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА США: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	118
<i>Одарій Віктор Віталійович</i> НЕТИПОВЕ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА В РОМАНО-ГЕРМАНСЬКІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ	121
<i>Слюсаренко Катерина Русланівна</i> ПРАВО БІОЕТИКИ ЯК НОВИЙ НАПРЯМОК СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ	123

СЕКЦІЯ 3. ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

<i>Аніщук Ніна Володимирівна</i> АВСТРІЙСЬКИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС 1797 Р.: ГЕНДЕРНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ	126
<i>Горяга Оксана Вікторівна</i> ЩОДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПРАВОВОГО СТАТУСУ «ЗНАТНОГО (ЗНАЧНОГО) ВІЙСЬКОВОГО ТОВАРИСТВА»	128
<i>Єфремова Наталя Володимирівна</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У ПОЛЬЩІ ТА В РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ.	129
<i>Корнієнко Ірина Валеріївна</i> СТАНОВЛЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ.	132
<i>Шершенкова Вікторія Анатоліївна</i> ВІЙСЬКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ	135
<i>Войцехівська Дарина Юріївна</i> ДЕРЖАВНО-КОНФЕСІЙНА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОГО ЦАРАТУ ЩОДО КАТОЛИЦЬКИХ ГРОМАД ПІВДНЯ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – ХІХ СТ.	137

на індивідуальний особливо великий у період становлення останнього в процесі навчання і виховання» [5, с. 45].

Не можемо повністю погодитись із думкою вище зазначених науковців, оскільки вважаємо, що якщо вести мову за менталітет, то слід вказати, що він має колективний характер, а якщо казати за індивіда, то тут мова йде за ментальність кожної окремої особи. Адже менталітет і ментальність це різні поняття.

Таким чином, ми дійшли висновку, що правовий менталітет дійсно є складним явищем та його можна класифікувати на різні види, включаючи багато різноманітних критеріїв для виділення того чи іншого типу. Слід наголосити, що кожен науковець в силу свого суб'єктивного бачення правового менталітету, вкладає певний особливий зміст в це поняття та на основі цього виділяє певні типи правового менталітету. Наведена нами типологія не заповнює усю доктрину правового менталітету, а лиш є частиною теорії і не виключає подальших розробок у даній проблематиці.

Список використаних джерел

1. Скуріхін С. Правовий менталітет: структура та види. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 61–64.
2. Мельничук О. С. Міська правова система: теоретичні та нормативні засади : монографія. Одеса : Фенікс, 2015. 408 с.
3. Скакун О. Ф. Регіональна правосвідомість як складова частина національної правосвідомості. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. / відп. за вип. Ю. М. Оборотов. Одеса, 2007. Вип. 36. С. 33–41.
4. Коваль І. М. Метаантропологія менталітету: правовий вимір : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів, 2017. 218 с.
5. Алексієвець Л., Юрій М. Менталітет і його різновиди. *Україна – Європа – Світ. Серія : Історія, міжнародні відносини* : міжнар. зб. наук. пр. 2019. С. 36–48.

Ключові слова: менталітет, правовий менталітет, типологія менталітету, ментальність, особистість, соціальна група.

Keywords: mentality, legal mentality, typology of mentality, mentality, personality, social group.

Ковбасюк Степан Валерійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальної теорії права та держави, кандидат юридичних наук*

РІЗНОВИДИ ІНСТИТУЦІЙНОГО АНАЛІЗУ В МЕТОДОЛОГІЇ ДЕРЖАВОЗНАВСТВА

Нині одним з перспективних методологічних інструментів дослідження держави є інституційний аналіз. Він виступає елементом інституційного підходу в дослідженні державно-правових явищ. Ґрунтуючись на концепті інституту він має міждисциплінарний характер та передбачає поєднання соціологічної, економічної, політологічної та юридичної перспектив розгляду держави та права.

Інституційний аналіз по-різному визначається в наукових розробках, що замовлено декількома факторами. По-перше незважаючи на тривале використання терміну інститут для характеристики економічної, політичної та правової систем суспільства в науці досі триває дискусія щодо змісту та основних елементів соціальних інститутів. По-друге специфіка інституційного аналізу визначається наявністю з одного боку двох основних течій в рамках інституційного підходу – так званий «старий» та «новий» інституціоналізми. А також наявність

доволі великої кількості напрямів в рамках цих двох течій. І хоча на перший погляд різниця між ними не настільки суттєва це враження оманливе.

В державознавстві поняття інституту традиційно пов'язане зі «старим» інституціоналізмом. В рамках цього підходу інститут визначається через керівну ідею, що лежить в його основі. Так засновник юридичного інституціоналізму Моріс Оріу визначав інститут як ідею навколо якої формується влада, система органів, а між індивідами, зацікавленими в реалізації цієї ідеї, утворюється стійкий зв'язок на основі системи норм і процедур [1, с. 90].

Синтезуючі основні напрями традиційної теорії інститутів (старого інституціоналізму), можна виокремити такі аспекти інституту: по-перше, це організаційна форма об'єднання людей в особливу спільноту, яка ґрунтується на колективній волі; по-друге, це ідеальна модель асоціації людей, яка підтримує інтеграцію людини і колективу, спирається на колективні цінності, принципи та норми; по-третє, вираженням інституту є реалізація і відтворення моделей поведінки.

Що ж до «нового» інституціоналізму або неоінституціоналізму, то його спільною методологічною основою є принцип «методологічного індивідуалізму». Згідно із цим принципом, реально діючими «акторами» соціального процесу визнаються не групи або організації, а індивіди. Незважаючи на відмінності, практично всі представники неоінституціоналізму розглядають інститути через їх вплив на рішення, які приймають суб'єкти економіки, права і політики.

Якщо ж ми звернемося до відмінностей то можемо констатувати, що неоінституціоналізм є доволі різnorodним напрямом теоретизування. Так професор Б. Г. Пітерс у своїх працях виокремлює нормативний інституціоналізм, історичний інституціоналізм, інституціоналізм раціонального вибору, та дискурсивний інституціоналізм [2].

Нормативний інституціоналізм виходить з того, що інститут є системою цінностей, ритуалів та символів. Регулятивний потенціал інститутів на думку представників цього напрямку зумовлений тим, що в рамках інститутів відбувається передача і засвоєння індивідами цінностей, ритуалів та символів, які згодом визначають їх поведінку в суспільстві.

Історичний інституціоналізм наголошує на інертності інститутів. Інститути часто виявляються надто бюрократизованими та через це неефективно адаптуються до змін. Одним з сучасних елементів цього напрямку є дослідження «path dependence» (залежності від попереднього розвитку).

Раціональний інституціоналізм заснований на ідеї, що індивідуальні рішення ґрунтуються на індивідуальних інтересах та раціональних мотивах. Виходячи з такого підходу, індивіди приєднуються до інститутів, щоб переслідувати власні цілі і максимально ефективно реалізовувати свої інтереси. Інститути в рамках цього напрямку визначаються як системи стимулів і правил, які формують поведінку індивідів.

Інституції в умовах дискурсивного інституціоналізму визначаються у зв'язку з дискурсами, що протікають в рамках певних інститутів. Відповідно до цього підходу, в інституції існує два типи дискурсів, а саме «координаційний дискурс» і «комунікативний дискурс». Координаційний дискурс має внутрішню інституційну природу й полягає у визначенні мети, завдань і функцій інституту його учасниками. Комунікативний дискурс використовується для формування образу інституту в масовій свідомості. Координаційний дискурс в рамках дискурсивного підходу часто піддається сумніву, а отже, більше піддається змінам, ніж у нормативному інституціоналізмі.

Інституційний аналіз – це комплекс методів та стратегій, які дозволяють аналізувати певне явище, організацію або проект. Метою такого аналізу найчастіше стає оцінка поточної ситуації та можливостей для покращення функціонування конкретних проектів [3, с. 93]. Елементами інституційного аналізу відповідно до основних структурних елементів і інституту можуть виступати: аналіз нормативної основи функціонування інституту, аналіз історичного шляху розвитку інститутів, визначення основних дискурсів, що формуються в інституційній системі.

Міждисциплінарний характер інституційного підходу зумовлює подекуди еклектичний характер інституційного аналізу, залученням різних сфер знань, їхньої методологічного інструментарію та понятійно-категоріального апарату. Методологічний еклектизм, є своєрідним породженням методологічного плюралізму у тому розумінні, що він виключає лінійність процесів пізнання не заперечуючи проти обрання будь-якої моделі, типу, підходу, інтерпретації. Він полягає в готовності дослідника змінювати один тип підходу до методологічної організації дослідження іншим без будь-яких обмежень [4, с. 20].

Ці зауваження а також основні напрями неоінституційного підходу дозволяють виокремити основні різновиди інституційного аналізу.

Історичний інституційний аналіз. Його метою виступає визначення історичного шляху формування як окремих інститутів так і інституційної системи в цілому. Особливо плідним є історичний інституційний аналіз при аналізі інституційних змін.

Нормативний інституційний аналіз заснований на виокремленні нормативної основи функціонування інституту. Він передбачає аналіз документів (нормативних актів, документації державних структур і т.ін.), а також експертне інтерв'ю.

Системний інституційний аналіз передбачає поєднання інституційного та системного підходів і передбачає макрорівень аналізу. В рамках цього методологічного прийому інститути аналізуються крізь призму їх включеності до інституційної системи суспільства (в державознавстві це в першу чергу означає звернення до концепту політичної системи).

Список використаних джерел

1. Węgliński C., Maurice H. Theory of the institution: legal institutionalism and the science of the state. *Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej*. 2022. № 3. P. 88–102.
2. Peters B. G. Institutional Theory in Political Science : The New Institutionalism. 4th ed. Northhamton : Edward Elgar Publishing, 2019. 304 p.
3. Вовкогон О. Ю. Інституційний підхід до вивчення соціальних явищ. *Грані*. 2011. № 3 (77). С. 91–95.
4. Пасечник О. В. Методологічний еклектизм метамодерністських досліджень держави і права. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 3. С. 17–21.

Ключові слова: держава, інститут держави, інституційний підхід, інституційний аналіз, інституціоналізація.

Keywords: state, state institution, institutional approach, institutional analysis, institutionalization.

Кормич Анатолій Іванович

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат історичних наук, доцент

ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Європейська інтеграція України значною мірою відрізняється від аналогічних процесів, що відбувалися у інших країнах Східної Європи. Підписання Угоди про асоціацію стало можливим лише після Революції гідності, яка усунула внутрішні автократичні перешкоди, та протистояння гібридній агресії Російської Федерації. Поточний процес приєднання до ЄС розпочато в умовах повномасштабного збройного конфлікту з Росією. Можна стверджувати, що жодна країна – член ЄС не зіштовхувалася з викликами таких масштабів на своєму євроінтеграційному шляху.